بررسی امکان استفاده از بادبندهای زانویی در تقویت سازههای فولادی موجود با سیستم قاب خمشی ویژه غلامرضا نوری*^۱ و رامین ناصری^۲ ^۱ استادیار گروه مهندسی عمران، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه خوارزمی ^۲ کارشناس ارشد عمران- سازه (تاریخ دریافت: ۱۳۸۸/۱۲/۱۴، تاریخ دریافت روایت اصلاح شده: ۱۳۹۰/۱۱/۹۹، تاریخ تصویب: ۱۳۹۰/۱۲/۱۴

چکیدہ

در این مقاله، رفتار غیرخطی ساختمانهای با قاب خمشی ویژه بررسی شدهاند. این نمونهها به صورت سازههای ۳، ۵ و ۷ طبقه بوده و براساس کلیهی ضوابط آئیننامهی ۲۸۰۰– ویرایش دوم طراحی شدهاند. برای ارزیابی و تقویت لرزهای نمونهها، از آنالیز استاتیکی غیرخطی و روش طیف ظرفیت ارائه شده در دستور العمل ATC-40 استفاده شدهاست. نتایج تحلیل استاتیکی غیرخطی بر روی نمونههای فوق نشان داد این ساختمانها پاسخگوی نیاز لرزهای استاندارد ۲۸۰۰– ویرایش سوم نبوده و تقویت این سازهها ضروری است. برای تقویت لرزهای نمونهها، از آنالیز استاتیکی غیرخطی و از بادبند زانویی استفاده شد. نتایج نشان داد که استفاده از بادبند زانویی نه تنها میزان سختی جانبی این سازهها را افزایش میدهد، بلکه ظرفیت استهلاک انرژی این سازهها را ۲۰ تا ۹۰ درصد افزایش میدهد. همچنین در بین زانوییهای با طولهای مختلف، زانویی کوتاهتر سختی را تا حدود ۲۵/۲ برابر و شکلپذیری را حدود ۱۰ الی ۲۵ درصد افزایش میدهد.

واژههای کلیدی: تقویت لرزهای، هدف عملکرد، طیف نیاز_ ظرفیت، قاب مقاوم خمشی ویژه، بادبند زانویی.

مقدمه

کاهش خسارات جبرانناپذیر پدیدهی زلزله همواره هدف نهایی محققین و دانشمندان علم مهندسی زلزله بودهاست. تفکر مقاومسازی ساختمانها در برابر زلزله، به دلیل موفقیت چشمگیر در نجات جان انسان ها با شتابی روزافزون در حال پیشروی است. جهت کاهش نیروهای زلزله و ایجاد طرحی اقتصادی از طریق جذب و استهلاک انرژی در ناحیه غیرالاستیک، باید شکلیدیری سازه به اندازه كافى باشد. همچنين براى محدود كردن تغييرمكان نسبی طبقات در حد بهرهبرداری در برابر زلزلههای با شدت کم، جلوگیری از تغییر مکان زیاد طبقات در برابر زلزلههای متوسط و شدید و کاهش اثرات P-Δ سختی سازه باید تا حد مورد نیاز افزایش یابد. علاوه بر این به منظور کنترل تنشهای ایجاد شده در سازه در اثر زلزله مقاومت سازه نیز باید به اندازه کافی باشد، بهطوری که تنشها از حد مقاومت نهایی یا مجاز مصالح تشکیل دهندهی سازه تجاوز ننماید. در بیشتر تحقیقات پیشین ساختمان هایی که دارای سیستم قاب خمشی معمولی بودند مورد ارزیابی لرزهای قرار گرفتهاند و نیاز یا عدم نیاز به تقویت آنها بررسی شده است [۱]. استفاده از اتصال زانویی جهت تقویت قاب خمشی مقاوم توسط محققین

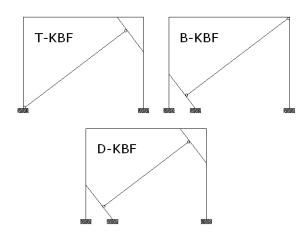
مورد بررسی قرار گرفتهاست [۲]. همچنین در مطالعهای که توسط نعیمی و همکاران [۳] صورت گرفتهاست، با انجام تحلیلهای استاتیکی خطی و غیرخطی رفتار بادبندهای زانویی مورد استفاده در ساختمانهای با قاب مقاوم خمشی بررسی شدهاست. با بررسی مطالعات پیشین مشاهده می شود ساختمان های دارای سیستم قاب خمشی ویژه که از اهمیت بالایی نیز برخوردار هستند، مورد توجه قرار نگرفتهاند. در این مقاله ساختمانهای با سیستم قاب خمشی ویژه مورد ارزیابی لرزهای قرار گرفته و نیاز یا عدم نیاز به تقویت این ساختمان ها براساس نیاز لرزمای استاندارد ۲۸۰۰- ویرایش سوم [۴] بررسی می شود. نکته مهمی که در ابن مقاله مورد بررسی قرار گرفته است استفاده از بادبند زانویی^۱ در تقویت سیستمهای قاب خمشی ویژه میباشد. ارزیابی رفتار لرزهای این سازهها، قبل و بعد از تقویت، براساس معیارهای ذکر شده در دستورالعمل بهسازی لرزمای ایران (شکلیذیری، سختی و مقاومت) انجام خواهد شد.

مفاهیم پایه در طراحی براساس عملکرد

اولین گام در ارزیابی تقویت لرزمای سازه این است که با توجه به اهمیت سازه و شرایط اقتصادی، یک هدف عملکرد^۲ مناسب برای سازه انتخاب گردد. بعد از انتخاب هدف عملکرد ساختمان، می توان نیاز لرزمای^۳ (تراز زلزله) را برای استفاده در آنالیز و حداکثر آسیب مجاز (تراز عملکرد) را برای استفاده در ارزیابی و طرح تقویت سیستمهای سازمای و غیرسازمای ساختمان تعیین کرد [۱].

معرفي بادبند زانويي

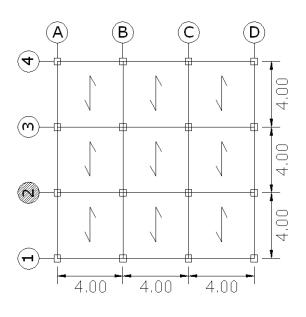
در ایـن سیسـتم حـداقل یک انتهای مهاربنـد بـه جای اتصال بـه محل برخورد تیر ـ سـتون، بـه عضو زانـویی کـه بـه طـور مایـل بـین تیـر و سـتون قـرار می گیـرد، اتصال پیـدا می کنـد. مهاربنـد قطـری تـأمین کننـده سـختی سیسـتم اسـت، در حـالی کـه شکل پـذیری تحت اثـر بارهـای شـدید جـانبی از طریـق جاری شدن عضو زانـویی بـه دست می آیـد. در هنگـام زلزله، عضو زانویی به عنـوان یـک فیـوز شـکل پـذیر عمـل کـرده و مـانع از کمـانش مهاربنـد قطـری مـیشـود و استهلاک انرژی از طریـق لهیـدگی عضو زانـویی صورت می گیـرد [۵و۶]. طـول عضـو زانـویی در سـختی و مـود جـاری شـدن آن بسـیار مهـم است. عضـوهای زانـویی خیلـی کوتـاه در مـود برشـی و اعضـای بلنـدتر در مـود زبادبند زانویی نشان داده شدهاست.

شکل ۱: نمونههایی از بادبند زانویی

مدلهای مورد مطالعه

مدلهای مورد استفاده در این مقاله قـابهـای مقـاوم خمشی ویژه⁵ی فولادی ۲، ۵ و ۷ طبقه مـیباشـد کـه بـه ترتیب با نامهای SMRF3 هMRF3 و SMRF7 مشـخص شدهاند. این قـابهـا از یـک سـازهی سـه بعـدی انتخـاب شدهاند که موقعیت این قابها در سازهی اصـلی در شـکل (۲) نشان داده شدهاست.

شکل ۲: پلان ساختمان نمونه

براساس هدف تحقیق، سازههای فوق با اهمیت خیلی زیاد و در مناطق با خطر نسبی لرزهای خیلی زیاد فرض شدهاند. مدلهای فوق بر روی خاک نوع II در نظر گرفته شدهاند. بارهای ثقلی و لرزهای نیز براساس ضوابط استانداردهای ۵۱۹ و ۲۸۰۰ ویرایش دوم [۸] بر مدلهای سازهای اعمال گردیده و سپس سازهها به روش استاتیکی خطی تحلیل و طراحی شدهاند.

فرضیات استفاده شده برای ارزیابی لرزهای نمونهها

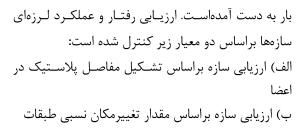
برای ارزیابی رفتار غیرخطی نمونهها در تراز عملکرد مورد نظر، از آنالیز استاتیکی غیرخطی به کمک نرمافزار ETABS2000 و به روش طیف ظرفیت^۵ ارائه شده در ATC-40 [۹] و معیارهای پذیرش ارائه شده در FEMA356 و ۱۰] و ۱۹۵مل بهسازی لرزهای ایران (۱۰] و ۱۹۵۵FEMA356

مطابق جدول پیوست ۱ دستورالعمل بهسازی لرزهای ایران برای ساختمانهای از نوع امدادی (مانند بیمارستان)، هدف بهسازی انتخابی، بهسازی ویژه میباشد، به طوری که برای سطح خطر ۱، عملکرد (I-B) و برای سطح خطر ۲، عملکرد (C-3) بایستی تأمین گردد. به همین جهت در مقاله حاضر از دو سطح خطر و دو سطح عملکرد، که بایستی به طور همزمان تأمین شوند، به صورت زیر استفاده شدهاست:

۱- سازه تحت زلزلهی سطح خطر ۱ از تراز قابلیت استفادهی بیوقفه تجاوز نکند.

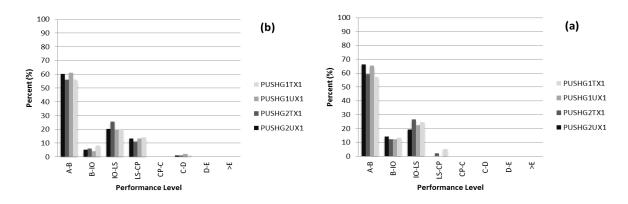
۲- سازه تحت زلزلهی سطح خطر۲ از تـراز ایمنـی جـانی تجاوز نکند.

برای ایجاد ترکیبات بار مورد نیاز برای تحلیل، از حـد بالا و پایین بار ثقلی به همـراه دو نـوع توزیـع بـار جـانبی استفاده شدهاست که برای هر دو جهت رفت و برگشـت ۴ نوع ترکیب بار ثقلی و جانبی و در مجموع ۸ نـوع ترکیـب

نتایج حاصل از تحلیل پوش اور

مدلهای مذکور تحت آنالیز پوش اور قرار گرفته و سطوح عملکرد سازهها بر مبنای عملکرد اجزای سازهای بررسی شدهاند. برای این منظور موقعیت مفاصل پلاستیک ایجاد شده در محدودهی عملکردی موردنظر برای الگوهای مختلف بارگذاری و تحت سطوح عملکردی ذکر شده در اعضای سازهای مورد بررسی قرار گرفتهاند. تعداد مفاصل پلاستیک اعضا به صورت درصدی از تعداد کل مفاصل ایجاد شده در سازه برای نمونه SMRF7 در شکل (۳) نشان داده شده است.

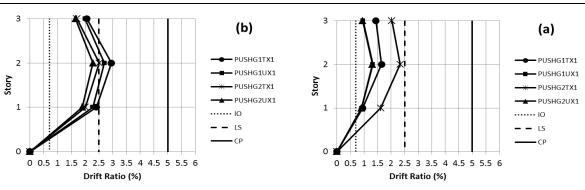
شکل ۳: تعداد مفاصل اعضا به صورت درصدی از تعداد کل مفاصل ایجاد شده در سازه در نقطهی عملکرد برای نمونهی SMRF7 تحت زلزلهی:

a) سطح خطر ۱

نتایج نشان میدهد که میزان آسیبهای سازهای SMRF3 و SMRF3 و SMRF3 تحت زلزلهی سطح خطر ۱ از تراز قابلیت استفادهی بیوقفه (IO) و تحت زلزلهی سطح خطر ۲ از تراز ایمنی جانی (LS) تجاوز کردهاست. از این رو سازهای فوق فاقد مقاومت کافی برای مقابله با زلزلههای نیاز ایران میباشند.

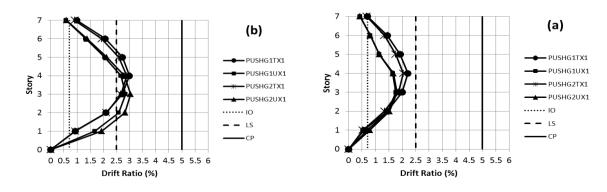
b) سطح خطر ۲

برای بررسی میزان سختی جانبی این سازهها در نقط می عملک رد، از نسبت گریز بین طبقات استفاده شده است. بررسی نسبت گریز بین طبقات برای سطوح خطر ۱ و ۲ در اشکال (۴) و (۵) نشان میدهد که تحت زلزلهی سطح خطر ۱ مقدار گریز طبقات در تمامی طبقات از تراز عملک رد قابلیت استفاده بیوقف فراتر رفته است. همچنین تحت زلزلهی سطح خطر ۲ این نسبت برای طبقات میانی از تراز عملکرد ایمنی جانی تجاوز کرده است.

شکل ۵: نسبت گریز طبقات سازهی SMRF7 در نقطهی عملکرد تحت زلزلهی:

a) سطح خطر ۱

a) سطح خطر (a

ارزیابی عملکرد لرزهای طرح تقویت قابهای خمشی ویژه با مهاربند زانویی (SMRF+KBF)

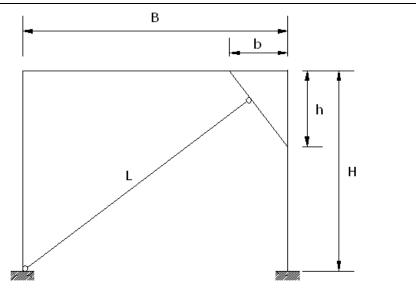
شیوهای که برای تقویت لرزهای سازههای با قابهای خمشی ویژه (SMRF) مورد استفاده قرار گرفتهاست، استفاده از بادبند زانویی میباشد. به دلیل اینکه تقریباً تمام انرژی به وسیلهی تسلیم عضو زانویی جذب میشود، طراحی عضو زانویی در قابهای با مهاربند زانویی (KBF) از اهمیت خاصی برخوردار است. در طراحی عضو زانویی از معیارهای ذکر شده توسط بالندرا [۵ و۶] استفاده شدهاست. در تمامی مدلها از مقاطع قوطی شکل برای عضو زانویی استفاده شدهاست. استاندارد 25950 اشاره میکند که مقاطع توخالی مربعی نیاز به کنترل کمانش پیچشی ندارند، زیرا سختی آنها برای این منظور کافی است [۱۲]. بادبند زانویی مورد استفاده در این تحقیق از نوع T-KBF میباشد. در شکل (۶) پارامترهای هندسی این مدل نشان داده شدهاست.

b) سطح خطر ۲

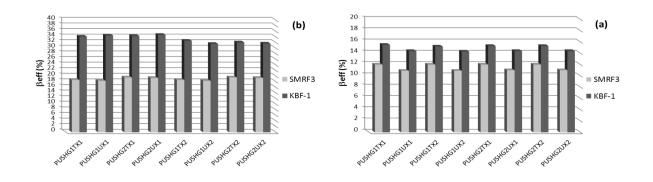
برای هر یک از قابهای T-KBF سه طبقه، پنج طبقه و هفت طبقهی مورد بررسی، چهار مدل هندسی مختلف در نظر گرفته شدهاست. در هر یک از این مدلها از فرضیات ارائه شده توسط دانشجو و همکاران [۱۳] استفاده شدهاست.

برای بررسی عملکرد لرزهای سازهی قاب خمشی ویژه به همراه مهاربند زانوئی (SMRF+KBF)، این سازه در دو جهت رفت و برگشت (به خاطر عدم تقارن) و برای حالتهای مختلف ترکیب بار، تحت آنالیز استاتیکی غیرخطی قرار گرفتهاند. با بررسی وضعیت مفاصل پلاستیک ایجاد شده در اعضا، مشاهده می شود که در نقطهی عملکرد، تمامی اعضای اصلی سازه (تیر، ستون و بادبند) قبل از تراز عملکرد مورد انتظار قرار دارند.

اشکال (۲) تا (۸) مقادیر میرائی ویسـکوز مـؤثر (βeff) در قابهای SMRF و SMRF+KBF را به ترتیب بـرای هر یک از مدلهای ۳ و ۲ طبقه نشان میدهد.

شکل ۶: پارامترهای هندسی مدل T-KBF

شکل ۷: مقادیر βeff در نقطهی عملکرد در سازههای SMRF3 و SMRF3+KBF تحت زلزلهی:

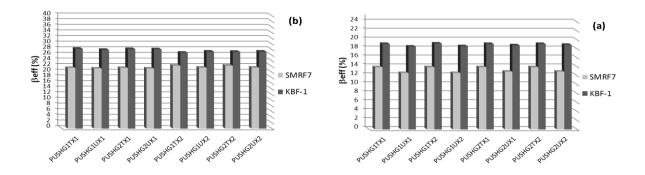
b) سطح خطر ۲

b) سطح خطر ۲

.

a) سطح خطر ۱

a) سطح خطر ۱

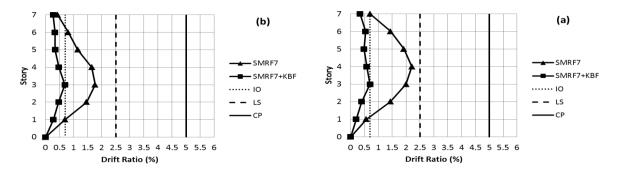

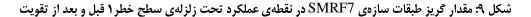
شکل ۹: مقادیر βeff در نقطهی عملکرد در سازههای SMRF7 و SMRF7+KBF تحت زلزلهی:

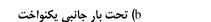
٨٣٩

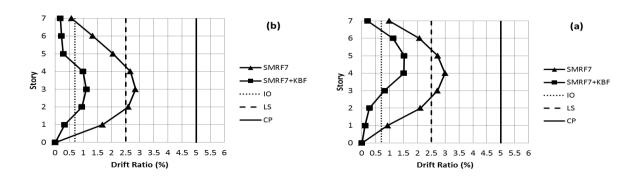
نتایج نشان میدهد که مقدار میرائی ویسکوز مؤثر در هر یک از سیستمهای SMRF+KBF و برای تمامی ترکیب بارها مقدار بیشتری را نسبت به سازهی SMRF دارا مییاشد. به عبارت دیگر استفاده از سیستم KBF برای تقویت لرزهای سیستمهای SMRF ظرفیت استهلاک انرژی و شکل پذیری این سیستمها را بین ۳۰ تا ۶۰ درصد افزایش میدهد.

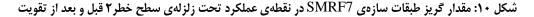
مقادیر گریاز طبقات در سازهی SMRF+KBF در نقطهی عملکرد در دو جهت رفت و برگشت برای هر دو سطح خطر ۱ و ۲ در اشکال (۹) و (۱۰) آورده شدهاست. بررسی نتایج بیانگر قابل قبول بودن سختی در سیستمهای SMRF+KBF در محدوده عملکردیشان میاشد.به منظور اجتناب از تعدد اشکال، تنها نتایج مربوط به ترکیب بارهای شامل G1 و در جهت رفت ارائه شدهاست. روند نتایج برای دیگر ترکیب بارها نیز چنین است.

a) تحت بار جانبی مثلثی

بررسی طرح تقویت با بادبند زانویی با نسبتهای h/H متفاوت

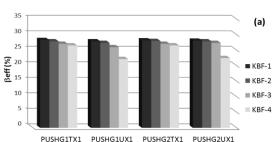
a) تحت بار جانبی مثلثی

در این بخش طرحهای تقویتی مذکور، تنها با نسبتهای h/H متفاوت تحت آنالیز استاتیکی غیرخطی قرار گرفته و رفتار آنها مطابق موارد قبل مورد بررسی

b) تحت بار جانبی یکنواخت

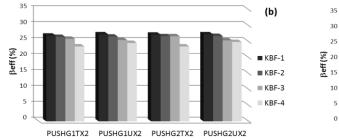
قرار گرفتهاست. با توجه به این که سازههای جدید تحت زلزلهی سطح خطر ۱ در حالت الاستیک باقی میمانند، لذا به منظور بررسی ظرفیت استهلاک انرژی این سازهها تنها از نتایج حاصل از زلزلهی سطح خطر ۲ استفاده شدهاست. نتایج حاصل از بررسی β_{eff} سازههای جدید در شکل (۱۱) نمایش داده شدهاست.

نتایج نشان می دهد که جذب و استهلاک انرژی در تسلیم برشی حدود ۱۰ الی ۲۵ درصد بیشتر از تسلیم خمشی عضو زانویی می باشد. برای مقایسه ی میزان سختی الاستیک این سازه از نسبت های گریز طبقات استفاده شده است. با توجه به محدودیت صفحات تنها نتایج مربوط به ترکیب بارهای PUSHG1TX1 و PUSHG1TX2

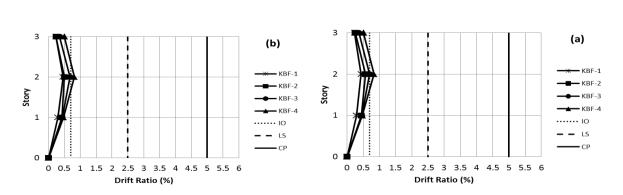
a) حالت رفت

آورده شدهاست. این نتایج در اشکال (۱۲) و (۱۳) نشان داده شدهاست. در تمامی حالات مشاهده می شود که مقادیر سختی الاستیک سازه ها با افزایش طول زانویی تا ۲/۵ برابر کاهش یافته است. روند نتایج به دست آمده در این مقاله مشابه با نتایج تحقیقات بالندرا [۵ و۶] می باشد. روند نتایج برای دیگر ترکیب بارها نیز مشابه است.

b) حالت بر گشت

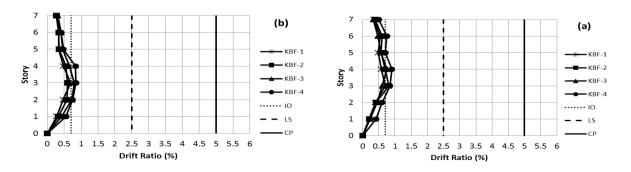
شکل ۱۱: مقادیر βeff در نقطهی عملکرد برای سازههای SMRF7+KBF با نسبتهای h/H متفاوت تحت زلزلهی سطح خطر ۲

b) حالت برگشت

b) حالت برگشت

کردهاند و یا این که در مرز قرار دارند. همچنین در حالت

قرار گیری تحت زلزلهی سطح خطر ۲ در تمامی نمونهها،

تحت اثر اکثر ترکیب بارها مقدار گریز طبقهای حداقل در

۳- نتایج نشان داد که استفاده از بادبندهای زانویی برای

تقویت لرزهای سازههای دارای سیستم قاب خمشے ویـژه،

نه تنها باعث افزایش سختی طبقه و در نتیجه کاهش گریز

طبقات و در نهایت کاهش آسیبهای سازهای و غیر

سازهای می شود، بلکه ظرفیت جذب و استهلاک انرژی این

۴– از بررسیهای انجام گرفته بر روی بادبندهای زانویی بـ ۱

طولهای متفاوت، ملاحظه شد که افزایش طول زانویی

باعث کاهش میزان شکلپذیری و سختی سازه میشود. از

بین مدلهای مورد بررسی، بادبند زانویی با نسبت

دارای بیشترین سختی و ظرفیت استهلاک h/H = 0.15

انرژی می باشد. به طوری که میزان اضافه اتلاف انـرژی آن

در مقایسه با مدل *KBF-4* حدود ۱۰ الی ۲۵ درصد بوده

و میزان گریز طبقات در سیستم KBF-1 حدود ۲/۵ برابر

بیشتر از سیستم KBF-4 مے باشد.

سیستمها را نیز بین ۲۰ تا ۹۰ درصد افزایش می دهد.

دو طبقه از تراز عملکردی ایمنی جانی فراتر رفتهاست.

نتيجه گيري

در این مقاله امکان استفاده از بادبند زانویی برای تقویت لرزهای ساختمانهای موجود با سیستم قاب خمشی ویژه مورد بررسی قرار گرفتهاست. برای این منظور سه ساختمان ۳، ۵ و ۷ طبقه مورد مطالعه قرار گرفتهاند. نتایج حاصل از تحلیل غیرخطی استاتیکی این سازهها، قبل و بعد از تقویت، به صورت زیر میباشد: ۱- نتایج تعداد مفاصل ایجاد شده در اعضای سازهها نشان

داد که برای هر سه مدل ۳، ۵ و ۷ طبقه، مفاصل ایجاد شده در اعضای سازه اولیه (قبل از تقویت) از تراز عملکرد قابلیت استفادهی بیوقفه برای زلزلهی سطح خطر۱ و تراز ایمنی جانی برای زلزلهی سطح خطر۲ فراتر رفتهاند. از این رو سازههای فوق فاقد مقاومت کافی برای مقابله با زلزلههای نیاز ایران می باشند.

۲- با بررسی میزان گریز طبقات سازههای اولیه (قبل از تقویت) مشاهده می شود هنگامی که سازه ها تحت زلزلهی سطح خطر ۱ قرار می گیرند، در تمامی نمونه ها و تحت همه ی ترکیبات بار مقادیر گریز طبقات در تمامی طبقات سازه از تراز عملکرد قابلیت استفاده ی بی قفه تجاوز

مراجع

- 1. Amini, F. and Kateb, J. (2002). Assessment of Strengthening of existing steel structures with knee bracing and knee elements, A thesis of Master of Science, University of Science and Technology, Tehran, Iran.
- H.-L. Hsu, J.-L. Juang and C.-H. Chou (2010). Experimental evaluation on the seismic performance of steel knee braced frame structures with energy dissipation mechanism. Steel and Composite Structures, Vol.11, No.1, PP.77-91.
- Naeemi, M. and Bozorg, M. (2009). Seismic Performance of Knee Braced Frame. World Academy of Science, Engineering and Technology, No. 50, PP. 976-980
- Building & Housing Research Center. (2005). Iranian Code of Practice for Seismic Resistant Design of Buildings. 3rd. Ed. BHRC-PN S 253.
- Balendra, T., Sam, M.T. and Liaw, C.Y. (1990). Diagonal brace with ductile knee anchor for a seismic steel frame. Earthquake engineering and structural dynamics, Vol.19, PP.847-858.
- Balendra, T., Lam, K.Y., Liaw, C.Y. and Lee, S.L. (1994). Preliminary studies into the behavior of structure knee braced frames subject to seismic loading. J. Structural Eng. Vol.13, PP.67-74.
- Balendra, T., Lim, E.L. and Lee, S.L. (1994). Ductile knee braced frames with shear yielding knee for seismic resistant structures. J. Structural Eng. Vol.16, No.4, PP.263-269.
- Building & Housing Research Center. (1999). Iranian Code of Practice for Seismic Resistant Design of Buildings. 2nd. Ed. BHRC-PN S 253.

- Applied Technology Council. (1996). Seismic evaluation and retrofit of concrete buildings. ATC-40 Report, Redwood City, California, November.
- Management and Planning Organization. (2007). Instruction for Seismic Rehabilitation of Existing Buildings. No.360, Iran.
- Applied Technology Council. (2000). Prestandard and commentary for the seismic rehabilitation of buildings. FEMA-356 Report, Washington, Federal Emergency Management Agency, November.
- 12. British Standards Institution. (1985). BS5950, part I: Code of Practice for Design in Simple and Continuous Construction-Hot Rolled Sections. Structural Use of Steelwork in Building.
- 13. Daneshjoo, F. and Anoushehi, M. (2005). Seismic Behavior of Knee Braced Multi Story Steel Frames. A thesis of Master of Science, University of Tarbiat Modarres, Tehran, Iran.

واژههای انگلیسی به ترتیب استفاده در متن

- 1. Knee Braced Frame
- 2. Performance Objective
- 3. Seismic Demand
- 4. Special Moment Resistant Frame
- 5. Capacity Spectrum
- 6. Push Over
- 7. Story Drift Ratio